

Universitätsbibliothek Wuppertal

Accipite studiosi omnes Auli Gellii noctes micantissimas

Gellius, Aulus

Impressum Venetiis, Anno d[omi]ni. M.D.IX. die. xx.Aprilis

Liber duodecimus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-475](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-475)

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII
LIBER DVODECIMVS.

¶ Dissertatio Phauorini philosophi qua suavit Nobili sc̄eminæ: ut liberos quos peperisset nō nutricū adhibitarū: sed suo sibi lacte aleret. Cap. I

Vnciatum quondā est Phauorino philosopho nobis presentibus uxorem auditoris/sectatorisq; sui paululum ante enixam: auctūq; eum esse nato filio. Eamus inquit/ & puerperam uisum & patri gratulatū. Is enī erat loci senatorii ex familia nobiliore. Imus una & q̄ tum aderamus. Prosecutiq; eum sumus ad domum quo pergebat. & cum eo simul itrogressi sumus. Tū in primis adibus cōplexus hominē/ congratulatusq; affedit atq; ibi percōtatus est q̄ diutinum puerperitū: & q̄ laboriosi nixus fuissent. Puellāq; defessam labore: ac uigilia somnū capere cognouit: fabulari instituit prolixius. Et nihil inq; dubito: quī filiū lacte suo nutritura sit. Sed quū mater puellæ parcēdū eē ei diceret: adhibēdasq; puero nutrices: ne ad dolores: quos in enitēdo tulisset: manus quoq; nutrica iōs graue ac difficile accederet. Oro te inq; mulier sine eā totā integrā esse matrē filii sui: Q̄d est enī hoc cōtra naturā imperfectū: atq; dimidiatū matris genus peperisse ac statī a sese abiicisse? Aluisse i utero sanguine suo nescio qd qd nō uideret: nō alere suo lacte: qd uideat iā uiuentē: iam hoīem: iā matris officia implorantem? An tu quoq; iquit putas: naturā sc̄eminis: māmaram ubera: quasi quosdam n̄euulos uenustiores: non liberorum alendorum: sed ornandi pectoris causa dedisse? Sic enim quod a uobis scilicet abest: plerāq; istæ prodigiosæ mulieres: fontem illum sanctissimum corporis generis humani educatorem arefacere & extinguere cum periculo quoq; auersi corruptiq; lactis laborant tanq̄ pulchritudinis sibi insignia deuenustet. Quod quidem faciunt eadem uerba: quam quibusdam commenticiis fraudibus nituntur: ut foetus quoque ipsi in corpore suo concepti aboriantur: ne a quor illud uentris irrugetur: ac de grauitate oneris: & labore partus fatiscat. quod quum sit publica detestatione: communiq; odio dignum in ipsis hominem primordiis: dum fingitur: dum animatur inter ipsas artificis naturæ manus interfectum ire: quantulum hinc abest: iam perfectum iam genitum: iam filium propriū: atque consueti: atque cogniti sanguinis alimonia priuare? Sed nihil interest (hoc enim dicitur) dum alatur: & uiuat cuius id lacte fiat. Cur igitur iste qui hoc dicit: si in capessendis naturæ sensibus: tam obsurdit: non id quoque nihil interesse putat. cuius in corpore: cuiusque ex sanguine concretus homo: & coalitus sit? An qui a spiritu multo: & colore exalbuit: non idem sanguis est nunc in uberibus: cū in utero fuit? Nonne hac quoque in re solertia naturæ euidens est: q; postea q̄ sanguis ille opifex in penetralibus suis omne corpus hominis finxit: aduentante iam partus tempore in supernas se partis profert. & ad fouenda uita: atque lu

Va phauorini ad quādam mulierem

Abortio
Aequior
uentris
sanguine
Quantulu

cis rudimenta praesto est. & recens natis: notum & familiarum uictum offert:
 Quamobrem non frustra creditum est: sicuti ualeat ad fingendas animi: cor-
 porisq; similitudines uis & natura seminis: non secus ad eandem rem: lactis quo-
 que ingenia & proprietates ualere. Neque in hominibus id solum: sed in pecu-
 dibus quoque animaduersum. Nam si ouium lacte: hirci: aut caprarum agni
 alerentur: constat ferme in his: lanam duriores: in illis capillum gigni tenerio-
 rem. In arboribus etiam & frugibus maior plerumque uis: & potestas est ad earum
 indolem: uel detractandam: uel augendam: aquarum: atque terrarum: quae alunt
 quam ipsius quod iacitur seminis. Ac saepe uideas arborem latam & nitentem
 in locum alium transpositam deterioris terrae succo deperisse. Quae malum igitur
 ratio est nobilitatem istam nati modo hominis: corpusque & animum: be-
 ne ingeniatis primordiis inchoatum: insituo degenerique alimento lactis alieni
 corrumpere: Praesertim si ista: quam ad praebendum lac tunc adhibebitis: aut
 serua: aut seruilis: & ut plerumque solet: externae: & barbarae nationis: si impro-
 ba: si informis: si impudica: si temulenta est. Nam plerumque sine discrimine: quae
 cumque id temporis lactans est: adhiberi solet. Patiatur ne igitur infantem hunc no-
 strum pernicioso contagio infici: & spiritum ducere in animum: atque in corpus suum:
 ex corpore & animo deterrimo: Id hercle ipsum est quod saepenumero mira-
 mur: quosdam pudicarum mulierum liberos: parentum suorum: neque corpori-
 bus: neque animis similes existere. Scite igitur & perite noster Maro: quod cum uer-
 sus illos homeri confectaretur.

δυσκάρσος ὄγει πατὴρ ἧν ἰ πότα πηλὸς,

δὴ δ' ἑτέρις μήτηρ. γλάυκη δ' ἑτικτε θάλασσα

πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόσος ἐστὶν ἀπηνής. Idest

Non eques ipse pater fuerat ubi in hercule pteus:

Non thetis est genitrix: glaucum te protulit aequor.

Aeriaque rupes: mensque ubi dura: ferox est.

Admorum

Haud partione sola tanquam illa: quam ille sequebatur / sed alituram quoque fera & saua
 criminatus est. Addidit enim hoc de suo / Hircanarumque admorum ubera tigres.

Quonia uidelicet in moribus inolescendis magna fere parte ingenium altricis / &
 natura lactis tenet. Quae iam a principio imbuta paterni seminis concretionem:
 ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. Et praeter haec autem /
 quis illud etiam negligere / aspernarique possit / quae partus suos deserunt / able-
 gantque a sese & aliis nutriendos dedunt. uinculum illud coagulatumque animi / atque
 amoris / quo parentes cum filiis natura consociat / inter scindunt / aut certe quidem
 diluunt. deteruntque. Nam ubi infantis aliorum dati / facta ex oculis amolitione est
 uigor ille maternae flagrantiae sensim atque paulatim restinguitur. Omnisque
 impatientissimae sollicitudinis strepitus consilescit. Neque multo minor aman-
 dati ad nutricem aliam filii / quam morte amissi obliuio est. Ipsius quoque in-
 fantis affectio animi / amoris / consuetudinis in ea sola unde alitur / occupatur / &
 perinde ut in expositis usu uenit. matris quae genuit: neque sensum ullum: ne-
 que desiderium capit. Ac propterea oblitteratis & abolitis naturae pietatis ele-
 mentis

mentis: quicquid ita educati liberi amare patrem: & matrem uidentur: magnam fere partē non naturalis ille amor est: sed ciuilis & opinabilis. Hæc Phavorinum dicentem audiui græca oratione: cuius sententias communis utilitatis gratia: quantū meminisse potui: rettuli. Amœnitates uero & copias ubertateq; uerborū: latina omnis facundia uix qdē indipisci potuerit. mea nequaq; *Indipisci*

¶ Quod Anneus Seneca iudicans de. Q. Ennio: deq; M. Tullio leui: futiliq; iudicio fuit. *Cap. II.*

E Anneo Seneca parti existimāt: ut de scriptorū minime utili. Cui⁹ libros attigere: nullū preciū operæ sit. Qd' oratio eius uulgaris uideat: & p̄rita. Res atq; sententiæ: aut ut inepto: inaniq; ipetu sint: aut ut leui: & q̄si dicaci arguta. Eruditio aut̄ uernacula: & plebeia nihilq; ex ueterū scriptis habens: neq; gratiæ. neq; dignitatis. Alii uero elegantiæ qdē in uerbis parū eē nō iſicias eūt: Sed & rerū quas dicat: s̄niam: doctrināq; ei nō deesse dicūt: & in uitiis morū obiurgandis: seueritatē: grauitatēq; nō inueniunt. Mihi de omni eius ingenio: deq; omni scripto iudiciū cēsuraq; facere nō necessū est. Sed qd' de. M. Cicerone. &. Q. Ennio: &. P. Virgilio iudicauit: ea res cuiusmodi sit ad considerandum ponemus. In libro enī. xxii. epistolarum moralium: quas ad Lucilium composuit: deridiculos uersus. Q. Enniū de Cethego antiquo uiro fecisse hos dicit.

Dictus tollis popularidus olim

Qui quum uiuebant homines: atq; æuum agitabant:

Flos delibatus populis: & suada medulla.

Ac deinde scribit de iisdē uersibus uerba hæc. Admiror eloquentissimos uiros & deditos Ennio p̄ optimis ridicula laudasse. Cicero certe iter bonos eius uersus & hos refert. Atq; id etiā de Cicerone dicit. Nō miror inq; fuisse q̄ hos uersus scriberet: quū fuerit q̄ laudaret. Nisi forte Cicero summus orator agebat cām suam: & uolebat hos uersus uideri bonos. Postea hoc etiā addidit insulsiſſime. Apud ip̄m quoq; inq; Ciceronē iuenies etiā in p̄sa oratione quædā. ex q̄bus itelligas illū nō pdidisse operā: q̄ Ennium legit. Ponit deinde quæ apud Ciceronē reprehēdit: q̄si enniana: q̄ ita scripserit in libris de rep. ut menelao laconi quædā fuit suauiloquēs iocūditas: Et qd' alio in loco dixerit: Breuiloquentiā i dicēdo colat. Atq; ibi nugator hō Cicerōis errores deprecatur. & nō fuit inq; Ciceronis hoc uitiū sed tēporis. Necessē erat hæc dici: quū illa legerēt. Deinde ascribit Ciceronē hæc ipsa iterposuisse: ad effugiendā ifamiā nimis lasciuæ orationis: & nitidæ. De Virgilio quoq; eodem in loco uerba hæc ponit. Virgilius quoque noster non ex alia causa duos quosdam uersus: & enormes: & aliquid supra mensuram trahentis interposuit: q̄ ut Ennianus populus agnosceret in nouo carmine antiquitatis aliquid. Sed iam uerborum Senecæ piget. Hæc tamen inepti. & insipidi: & insulsi hominis ioca non præteribo. Quidam sunt tam magni sensus. Q. Enni: ut licet scripti sint inter hircosos: possunt tamē inter unguentatos placere. Et quum reprehendisset uersus quos supra de Cethego posuimus: qui huiusmodi inquit uersus amant liceat sibi: & eos

Seneca

Infringunt

Enniana

Breuiloquentia

Nugator homo,

Insipidi

dem admirari: & Sotherici lectos: dignus sane Seneca uideatur lectione: ac studio adolescentium: qui honorem colorē ueteris orationis Sotheri lectis compararit: quasi minimae scilicet gratiae et relictis iam cōtēptisq;. Audias tamen cōmemorari: ac referri pauca quaedā: quae ipse idem Seneca benedixerit. Quale est illud in hominem avarum & auidum/et pecuniae sitientem dixit. Quid enim refert quantum habeas: multo illud plus est/quod non habes. Bene hoc sane bene. Sed adolescentium indolem / non tam iuuant quae benedicta sunt q̄ inficiūt: quae pessime. Multoq; magis: si & plura sint: quae deteriora sunt. Et quaedam in his non pro ἐννομηματε: id est cōmētatione aliqua rei paruae ac simplicis/ sed in re ancipiti pro consilio dicuntur.

¶ Lictoris uocabulū qua ratiōe cōceptū: ortumq; sit. & sup eo diuersae snīae

Lictor

Valgii Ruffi: & Tullii Cicerōis libertis acceptae. Cap. III.

Algius Ruffus in secūdo libroꝝ quos iscripsit de rebus per epistolam quaeritis: lictorē dicit a ligādo appellatū esse q; quū magistratus populi Romani. uirgis quēpiā uerberari iussissent/ crura eius & manus ligari uinciriq; a uiatore solita sint. Isq; qui ex collegio uiatorꝝ officiū

Lictor vñ dicit

ligādi haberet: lictor sit appellatus utiturq; ad eam rem testimonio. M. Tullii

Tyro

uerbaq; eius refert ex oratione/ quae dicta est pro. C. Rabirio. Lictor inquit colliga manus. Hac ita Valgius: & nos sane cum illo sentimus. Sed Tyro Tullius. M. Cicerōis libertus lictorē uel a lino uel a licio dictum scripsit. Licio enim transuerso/ quod linium appellatur/ qui magistratibus inquit praeministrabant: cincti erāt. Si quis autem est. qui propterea putet probabilius esse quod Tyro dixit: quoniam prima syllaba in lictore: sicuti in licio producta est: & in eo uerbo: quod est ligo: correpta est. nihil ad rem istam pertinet. Nam sic a ligando lictor ut a legendo lector: & a uincēdo uictor: & a tuēdo tutor: & a struendo structor: productis: quae corripiebant uocabulis dicta sunt.

¶ Ex. Q. Ennii septimi annaliū uersus quibus depingit finiturq; ingenium: comitalq; hominis minoris erga amicum superiorem. Cap. III.

Es scriptum: definitumq; est a. Q. Ennio in annali septimo graphice admodum. sciteq; sub historia Gemini Seruili: uiri nobilis: quo ingenio: qua comitate: qua modestia: qua fide: qua linguarū parsimonia: qua loquendi oportunitate: quanta rerum antiquarum:

morūq; ueterum: ac nouorū scia: q̄taq; seruandi tuēdiq; secreti religione. Quilibet deniq; ad minuendas uitae modestias. fomentis leuamentis: solatiis amicū esse conueniat hominis genere: & fortuna superioris. Eos ego uersus non minus frequēti/ assiduoq; memoratu dignos puto / q̄ philosophorū de officiis decreta. Ad hanc odor quidā uetustatis in his uersibus tam reuerendus est/ sua uitas tam impromiscua/ tamq; ab omni fuco remota est. ut mea quidē sentētia pro antiquis socratisq; amicitiae legibus obseruandi: tenendi/ colendiq; sint: Quapropter ascribēdos eos existimaui. Siquis iam statim desideraret.

Hocce locutus/ uocat/ qui cum bene saepe libenter Mensam: sermonesq; suos/ rerumq; suarum

Comiter

Comite
Pars for
Parte f
Consilio
Cui res a
Eloquen
Euomen
Quo qu
Ingeniu
Ut face
Doctus
Content
Tempo
Multa t
Quae fa
Multorū
Prudent
Hunc in
tum feru
& ingen
¶ Seru

cū eius
bere: T
pere uic
qbus ille
bi. qd' g
mitusq;
re: nō de
rus: & m
tinēdā p
deide ad
cūdū sp
lorē. Fac
broꝝ. F
bat: coer
ploratiō
stebāt u
Tauri

Comiter impartit: magna cum lapsa diei
 Pars foret: e summis rebus: paruisq; regundis
 Parte fuisset: de paruis summisq; gerendis
 Consilio: induforo: lato: sanctoq; senatu
 Cui res audacter magnas: paruasq; iocu inq;
 Eloqueret: quæ tincta malis: & quæ bona dicto
 Euomeret: siquid uellet tutoq; locaret:
 Quo quum multa uolup: ac gaudia: clamq; palamq;
 Ingenium cui nulla malum sententia suadet:
 Ut faceret facinus lenis: haud malus: idem
 Doctus: fidelis: suauis homo: facundus: suoq;
 Contentus: atq; beatus: scitus: secunda loquens in
 Tempore commodus: & uerborum uir paucorum:
 Multa tenens antiqua: sepulta & saepe uetustas
 Quæ facit: & mores ueteresq; nouosq; tenentem:
 Multorum ueterum leges: diuumq; hominumq;
 Prudentem. qui multa loquiue: tacereue posset:
 Hunc inter pugnas compellat seruilus sic. T. Helium Scillonem dicere solio
 tum ferunt. Q. Ennium de semetipso hæc scripsisse: picturamq; istam morū
 & ingenii ipsius. Q. Ennii factam esse.

¶ Sermo Tauri philosophi de modo atq; ratione roleradi doloris/ secundū
 stoicorum decepta. Cap. V.

Cum delphos ad Pythia: cōuētūq; totisferme graciæ uisendū phs
 Taurus iret: nosq; ei comites essemus: inq; eo itinere lebadia uēis
 semus qd' ē oppidū aticū i terra boecotia: Afferē ibi ad Taurū ami
 cū eius quepiā nobilē in stoica disciplia phūm agra ualitudine oppressū decū
 bere: Tūc omisso itinere: qd' alio maturādū erat: & relictis uehiculis: pgit eū p
 pere uidere. Nosq; de more: quē i locū cūq; iret: sicut sumus. Et ubi ad ades: i
 qbus ille ægrotus erat puenimus: uidemus hoīem dolorib; cruciatibusq; alla
 bi. qd' graci χαλόν. i. laxū iestiniū dicūt: & febri simul adrapida afflictari: ge
 mitusq; ex eo cōpressos erūpere: spiritusq; & anhelitus e pectore eius euade
 re: nō dolorē magis indicātes: q̄ pugnā aduersus dolorē. Post deide quū Taur
 us: & medicos accersisset: collocutusq; de faciēda medela eēt: & eū ipsū ad re
 tinēdā patiē iā testimonio tolerātia. quā uidebat: phibito: stabilisset: egressiq;
 deide ad uehicula: & ad comites rediremus: Vidistis inqt Taurus: nō sane io
 cūdū spectaculū: sed cognitu tñ utile cōgrediētes: cōpugnātesq; phūm & do
 lorē. faciebat uis illa: & natura morbi: qd' erat suū: distractionē: cruciatūq; niē
 broq;. Faciebat cōtra ratio: & natura ai qd' erat æq; suū. Perpetiebat: & cohibe
 bat: coercebatq; itra sese uiolētias effrenati doloris. Nullos ciulatus: nullas cō
 ploratiōes: ne ullas qdē uoces idecoras edebat. Signa tñ qdā (sicut uidistis) exi
 stebāt uirtutis & corporis de possessione hoīs pugnatiū. Tum e sectatoribus
 Tauri iuuenis in disciplinis phīæ ignarus. Si tāta inquit doloris acerbitas est:

Lebadia

Βοωγία

Χολόν

Comit

ut contra uoluntatem/contraque iudiciū animi nitatur: inuitūq; hominē cogat
 ad gemēdū: cōfīdēdūq; de malo morbi s̄uētis: cur dolor apd̄ stoicos idifferēs
 esse dicūt: nō malū? Cur deinde aut stoicus homo cogi aliqd̄ pōt: aut dolor co-
 gere: quū & dolorē stoici nihil cogere: & sapientē nihil cogi posse dicāt? Ad ea
 Taurus uultu iā p̄p̄modū latiore: delectatus enī iā uidebat̄ illecebra quæstio-
 nis. Si iā amicus inqt̄ hic noster meli⁹ ualeret: gemitus eiusmodi necessarios
 a calūnia defēdisset: & hāc opinor tibi quæstionē dissoluisset. Me aut̄ scis cum
 stoicis nō bene cōueniūt: uel cū stoica potius disciplina. Est, n. pleraq; & sibi &
 nobis incōgruēs: sicut ī libro quē sup̄ ea re cōposuimus: declarat̄: Sed ut tibi a
 me mos gerat̄: dicā ego idoctus ut aiūt: & aptius quæ fuisse dicturū puto sinu-
 osius: atq; solertius: siq; nunc adesset stoicorū. Nosti, n. credo uerbū illud ue-
 tus puulgatū ἀμαθέσειον πως εἰπεί, καὶ σαφέσειον λέγει. i. idoctius rudi⁹q; quodāmo-
 do loquere: & apti⁹: ac clarius fare, atq; hīc exorsus de dolorē: atq; gemitu stoici
 ægrotātis ita differuit. Natura inqt̄ oīum rerū: quæ nos genuit idauit nobis: iole-
 uitq; in ipsis statī p̄cipiis: q̄bus nati sumus: amorē nr̄i: & charitatē ita p̄sus
 ut nihil qcq̄ esset carius: p̄sūsq; nobis: q̄ nosmetipsi. Atq; hoc esse fūdāmētū
 rata est cōseruādā hoīum p̄petuitatis: si unusq; nostrū: simulatq; editus ī lu-
 cē foret: harū prius rerū sensum: affectionēq; caperet: quæ a ueteribus philo-
 sophis τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν. i. secundū naturā prima appellata sunt: ut oībus scilicet
 cet corporis sui cōmodis gauderet: ab incōmodis oībus abhorreret. Postea p̄ i
 cremēta atatis exorta e seminibus suis ratio est: & utēdi cōsiliū reputatio: & ho-
 nestatis utilitatēq; uere cōtēplatio: subtiliorq; & exploratio cōmodorū dele-
 ctus: atq; ita p̄ ceteris oībus enituit: & p̄fulsit decori & honesti dignitas: Ac si ei
 retinēdā obtinēdāue incōmodū extrīsecus aliqd̄ obstaret: cōtēptū est. Neq; ali-
 uid eē uere & simpliciter bonū: nisi honestū. Aliqd̄ qcq̄ malū: nisi qd̄ turpe esset
 existimatū ē. Reliqua oīa quæ ī medio forēt: ac neq; honesta essēt: neq; turpia
 neq; bona eē. neq; mala decretū est. Productiōes tamē: & relatiōes suis quæq;
 momētis distinctā diuisæq; sunt. Quæ προηγούμενα καὶ ἀποπροηγούμενα ipsi uocat̄.
 Propterea uoluptas quoq; & dolor: qd̄ ad finē ipsū bene: beateq; uiuēdi p̄ti-
 net: & in mediis relicta: & neq; in bonis: neq; in malis iudicata sunt. Sed, n. qm̄
 his primis sensibus doloris: uoluptatisq; ante cōsiliū: & rōnis exortū recens na-
 tus hō ibutus est: & uoluptati qd̄ natura cōciliatus: a dolore aut̄ quasi a graui
 quodā inimico abiūctus: alienatusq; est: iccirco affectiōes istas primitus peni-
 tusq; inditas: rō post addita: cōuellere: obstripare: atq; extinguere uix pōt. Pu-
 gnat aut̄ cum iis semp: & exultātēs eas opprimit. obteritq;: & parere sibi: atque
 obedire cogit. Itaq; uidistis phūm rōne decreti sui nixū cum petulātia morbi:
 dolorisq; exultātia colluctantē: nihil cedentē: nihil cōfītentē: neq; ut pleriq; do-
 lētes solēt eiulantē: atq; lamētantē: ac miserē sese: & ifelicē appellantē. sed acres-
 tū anhelitus & robustos gemitus edentē: signa atq; idicia nō uicti: neq; opp̄ssi
 a dolore: sed uicere eū/atq; opprimerē enitētis. Sed haud scio inqt̄: an dicat aliq; s
 ipm̄ illud qd̄ pugnat: qd̄ gemit: si malū dolor nō est: cur necesse est gemere &
 pugnare. Quia, n. oīa quæ nō sūt mala: molestia quoq; oī nō carēt: sed sūt ple-
 raq;

Alienatus

raq; n
 mālu
 rā cōf
 sui am
 tantū
 Panæt
 suā ge
 hūfari
 git, rat
 oculos
 nō sua
 sim pat
 aut cur
 tas: nor
 Fortit
 egredi
 perpet
 dam in
 ridere f
 tiam es
 esse qu
 sustine
 am dic
 Q u

 cturas.
 Semel
 An utru
 Dici
 Hoc q
 mone l
 Q u
 fitent

 idē ma
 timum

raque noxa quod est magna: & perniciosa priuata: quia non sunt turpia. Contra naturam tam in assuetudine: lenitateque opposita sunt: & infesta: per obscuram quadam ipsius naturae consequentiam. Haec ergo uir sapiens tolerare: & cotari potest: non omnino sensum sui amittere potest. *ἀναληθία*, i. indolentia enim: atque *ἀπασιβία*, i. impassibilitas: non meo tantum inquit: sed quorundam etiam ex eadem porticu prudentiorum hominum: sicuti iudicio Panætii grauis atque docti uiri improbata: abiecta que est. Sed cur contra uoluntatem suam gemitus facere cogit philosophus stoicus: quem nihil cogi posse dicunt. **Nihil sane potest cogi uir sapiens: cum est rationis obtinenda locus.** Cum uero natura cogit, ratio quoque a natura data cogit. Quare est si uideat: cur alicuius manu ad oculos suos repetere agitata inuitus conueniat? Cur fulgente caelo a luminis iactu: non sua sponte. & caput: & oculos declinet? Cur tonitru uehementius factum sensum pauescat? Cur sternutamentis quatit? Cur aut in ardoribus solis aestuet? aut cur in pruinis immanibus obrigescat? Haec etenim: & pleraque alia non uoluntas: non consilium: nec ratio moderat: sed naturae: necessitatisque decreta sunt. **Fortitudo autem non ea est: quae contra naturam monstrum uice nititur: ultraque modum eius egreditur: aut stupore animi: aut immanitate: aut quadam misera & necessaria in perpetendis doloribus exercitatione.** Qualem fuisse accepimus ferum quendam in ludo Caesaris gladiatorum: qui quum uulnera eius a medicis excabantur: ridere solitus fuit: sed ea uera: & proba fortitudo est: quam maiores nostri scientiam esse dixerunt: & rerum tolerandarum: & non tolerandarum. Per quod apparet esse quaedam intolerabilia: quibus fortes uiri: aut abeundis abhorreant: aut sustinendis. Quum haec Taurus dixisset: uidereturque in eandem rem plura etiam dicturus peruentum est ad uehicula: et conscendimus.

¶ Quod graeci aenigma dicunt: latini antiqui scirpos appellauerunt. **Cap. VI.**

Quae graeci dicunt aenigmata. hoc genus quidam ex nostris ueteribus scirpos appellauerunt. Quale est quod nuper inuenimus per hercle antiquum per quod lepidum tribus uersibus senariis compositum aenigma: quod reliquimus inenarratum: ut legentium coniecturas. in requirendo acueremus. Versus tres hi sunt.

Semel minus ne: an bis minus sit: non fat scio:
 An utrunque eorum. ut quondam audiui: ipsi
 Dicier ioui regi uoluit concedere.
 Hoc qui uolet diuinius apud se quaerere: inueniet quid sit in. **M. Varronis** de sermone latino ad Marcellinum secundo libro.

¶ Quam ob causam Cn. Dolabella proconsul: ream mulierem ueneficii: confitentemque ad arcopagitas reiecerit. **Cap. VII.**

Ad Cn. Dolobellam proconsulari imperio prouinciam asiam obtinentem deducta mulier smyrnæa est. Eadem mulier uirum: & filium eodem tempore uenenis clam datis uita interfecerat: atque id fecisse se confitebatur. Dicebatque habuisse se faciendi causam: quoniam ille idem maritus & filius alteri filium mulieris ex uiro priore genitum adolescentem optimum: & innocentissimum exceptum in si diuis occidissent. Idque ita esse factum contro-

Comiurati

Nota de gladiator

Aenigma Scirpus

Terminus deus

Areopagi
tarum
iudicium
Scipio

uerfia nō erat: Dolobella rettulit ad cōsiliū. Nemo quisq̄ ex cōsilio sententiā ferre in causa tam ancipiti audebat: q̄ & cōfessum ueneficiū: quo maritus & filius necati foret: non admittēdū impunitū uidebat: & digna tamen pœna in homines sceleratos uindicatū fuisset: Dolobella eā rem athenas ad areopagitas: ut ad iudices grauiore exercitatioresq; reiecit. Areopagita cognita causa: accusatorē mulieris: & ipsam quæ accusabat centesimo anno adesse iusserunt. Sic neq; absolutum mulieris ueneficiū est quod per leges non licuit: neq; nō cens damnata: punitaq;: quæ digna uenia fuit. Scripta hæc historia est in libro Valerii Maximi factorum: dictorumq; memorabilium octauo.

Gracchus

¶ Reditiones in gratiā nobilitū uiroꝝ memoratu dignæ. Cap. VIII.

PAfricanus superior: & Ti. Gra. & Ti. C. Gracchorū p̄ rex gestarū magnitudie: & honoꝝ atq; uitæ dignitate illustres uiri dissenserūt sæpē uero de rep. & ea: siue qua alia re nō amici fuerūt. Ea similtas quū diu mansisset: & solēni die ioui epulū libaret. atq; ob id sacrificiū senatus in capitolio epularet: fors fuit ut apud eādē mēsam duo illi iūctim locaret. Tūc q̄si diis imortalib; arbitris i cōuiuio Iouis optimi maximi dextras eorū cōducētib; repēte amicissimi facti: neq; solū amicitia iccepta: sed affinitas simul instituta. Nā. P. Scipio filiā uirginē habens iā uiro maturā: ibi tūc eodē in loco despōdit eā Tib. Graccho: quem pbauerat: elegeratq; exploratissimo iudiciū tpe dū inimicus est. Aemilius quoq; lepidus: & Fuluius Flaccus nobilitate amplissimisq; honoribus: & sūmo loco in ciuitate præditi: odio iter se graui: & similtate diutina cōflictiati sūt. Postea populus eos simul cēsores facit. Atq; illi ubi uoce præconis renūciati sunt ibidē in cāpo statim nondū dimissa cōfessione ultro uterq; & pari uoluntate coniuncti: cōplexi q; sunt. Exq; eo die: & in ipsa censura: & postea iugi concordia fidissime: amicissimeq; uixerunt.

Vocabula
ancipitia

¶ Quæ dicantur uocabula ancipitia. Et q; honoris quoq; uocabulum ancipiti sententia fuerit. Cap. IX.

St plurifariā uidere: atq; aiaduertere in ueteribus scriptis pleraq; uocabula q̄ nūc sermōibus uulgi unā: certāq; rē demonstrant: ita fuisse media: & in cōmuni. ut significare: & capere possent duas inter sese res cōtrarias. Ex q̄bus q̄dā satis nota sunt: ut tēpestas: ualitudo: facinus: dolus: grā: idustria. Hæc. n. fere iā uulgatū ē ancipitia eē: & utroq; uersus dici posse. Periculū etiā: & uenenū & cōtagiū: nō uti nūc dicunt: p̄ malis tantū dicta eē: multū exēploꝝ eiusmodi reperias: Sed honore quoq; media uocē fuisse: & ita appellatū: ut ēt malus honos diceret: & signaret iniuriā. id p̄fecto rarissimū est. Q. aut Metellus Numidicus in orōne: quā de triūpho suo dixit. his uerbis usus est. Quia in re q̄to uniuersi me unū anstatis. tātō uobis: q̄ mihi maiorem iniuriā atq; cōtumeliā facit quirites. Et quāto probi iniuriā facilius accipiūt: q̄ alteri tradūt: tanto ille uobis: q̄ gratiā mihi: peioem honorem habuit. Nam me iniuriā ferre: uos facere uult quirites: ut hic cōquestio: istic uituperatio relinquat. Honorem inquit peiore uobis habuit: q̄ gratiā mihi: cuius uerbi snia est: quam ipse quoq; supra dicit. maiore uos affecit iniuria:

Honos
malus

iniuria
esse hā
decre

¶ Q
A

& inde
Varro
re cen
gine ic
dixit: q
debat: c
inueni
ris ad
æditim
Qui po
T. at L
Cuncta
Hospit
¶ Erra
la fit. Et

¶ P

diuimu
pientē:
taturi fo
nestiq;
præditi
re proci
temq; e
diutius
Sopho
πρὸς τὰ
καὶ τὰ
Hic nih
Et cunct
Alius q
ueritate
Non e

iniuria: & contumelia: quae me. Praeter huius autem uerbi notionem: adscribendam esse hanc sententiam ex oratione. Q. Metelli existimaui: ut definiremus Socratis esse decretum κακίον εἶναι τὸ ἀδικεῖν ἢ ἀδικεῖσθαι. i. peius esse iniuriam facere: quam accipere.

Quod aditimus uerbum latinum fuit.

Cap. X

Aditimus uerbum latinum est: & uetus: ea forma dictum: qua finitimus & legitimus. Sed pro eo a plerisque nunc adituus dicitur: noua & comesticia usurpatione: quasi a tuendis adibus appellatus. Satis hoc esse potuit admonendi gratia dixisse: propter agrestes quosdam & indomitos certatores: qui nisi auctoritatibus adhibitis non comprimunt. M. Varro in libro secundo: ad Marcellum de latino sermone aditimum dici oportere censet magis: quam adituum: quod alterum sit recenti nouitate fictum: alterum antiqua origine incorruptum. Leuius quoque: (ut opinor) in protesi laodomia claustritimum dixit: qui claustrum ianuae praesisset: eadem scilicet figura: qua aditimum dici uidebat: qui adibus praesisset. in Verrem. M. Tullii in exemplaribus fidelissimis ita inueni scriptum. Aeditimi custodesque mature sentiunt. In libris autem uulgaris aditui scriptum est. Pomponii fabula attellana est: quae ita inscripta est aditimus: in qua hic uersus est.

Aditimus

Aditimus

Qui postquam tibi appareo: atque aditum in templo tuo.

T. at Lucretius in carmine suo per adituus adituus appellat: Onerataque passim cuncta cadaueribus caelestum templa manebant.

Hospitibus loca: quae compleant adituus.

Errare istos: quae spe: & fiducia latere peccat: quam latebra peccati perpetua nulla sit. Et super ea re Peregrini Philii sermo ex Sophoclis poetae sententia. Cap. XI.

Philosophum nomine Peregrinum: cui postea cognomen Proteus factum est: uix grauem: atque constantem uidimus: quum athenis essemus: diuersantem in quodam tugurio extra urbem. Cumque ad eum frequenter uentarem: multa hercle dicere eum utiliter. & honeste audiui: in quibus id fuit: quod praecipuum aditu meminimus. Vix quidem sapientem non peccatum esse dicebat: etiam si peccasse eum dii: atque homines ignoraturi forent. Non enim poenae aut infamiae metu non esse peccatum: sed iusti: honestique studio & officio. Siqui tamen non essent tali uel ingenio uel disciplina praediti: uti se ui sua. ac sponte facile a peccato tenerent: eos omnis tunc peccare procliuus existimabat: quum latere posse id peccatum putaret: impunitatemque ex ea latebra sperarent. At si sciant inquit homines: nihil omnium rege diutius posse celari: suppressius: prudentiusque peccabit. Propterea uersus istos Sophoclis prudentissimi poetae: in ore esse habendos dicebat.

Peregrinus

Veritatem

πρὸς ταῦτα κρυπτοῦ μινδὲν, ὡς ἀπανδρῶν καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀναπύσσει χεῖρας. Id est.

Hic nihil occulte: quando cuncta tuens:

Et cuncta audiens: omnia reuelabit dies.

Alius quidam ueterum poetarum: cuius nomen mihi nunc memoriae non est. ueritatem temporis filiam esse dixit.

Veritas temporis filia

Non enim poenae aut infamiae metu non esse peccatum: sed iusti: honestique studio & officio.

Faceta rñsio. M. Cicerōis amoliētis a se crimē manifesti mēdaciū. Ca. XII.

Aec quoq; disciplina rhetorica est: calide: & cum astu res criminosas citra periculū confiteri: ut si obiectū sit turpe aliquid quod negari nō queat: respōsione ioculari eludas: & rem facias risu magis dignā: q̄ crimine: Sicut fecisse Ciceronē scriptū est quum id quod inficiari non poterat urbano: faceret: dicto diluit. Nam quū emere uellet in palatio domū. & pecuniā in præsens nō haberet: a. P. Sylla qui tum reus erat: mutua sextertiū uicies tacite accepit. Ea res tamen priusq̄ emeret: prodita: & in uulgus exiuit. Obiectūq; ei est: q̄ pecuniā domus emendæ causa a reo accepisset. Tum Cicero iopinata obprobriatiōe permotus accepisse se negauit: ac domum quoq; se empturū negauit. Atq; adeo inquit. ueq; sit accepisse me pecuniā si domū emero. Sed quum postea emisset: & hoc mēdaciū in senatu ei ab inimicis obiiceret: risit satis: atq; inter ridendū *ἄκοινώυητοι*. id est inciuiles. incōciliati: inquit hoies estis: quum ignoratis. Prudentis & cauti patris familias esse qd̄ emere uelit: empturū sese negare propter cōpetitores emptionis.

Prudentis
cōsiliū
qd̄ sit fa-
cei Nota

Intra calēdas quum dicitur: quid significet: Vtrū ante calēdas: an calendis: an utrūq; Atq; inibi quid sit in oratiōe. M. Tullii: intra oceanū: & itra mōtem tauq; & in quadā epistola: intra modum. Cap. XIII

Um Romæ a consulibus iudex extra ordinem datus: pronunciare itra calēdas iussus essem. Apollinarem Sulpitium doctū hominem percontatus sum an his uerbis intra calēdas ipsæ quoq; calēdæ tenerētur. Dixiq; ei me uidelicet datū iudicem: calēdasq; mihi productas: ut intra eū diē pronunciarē. Cur inquit me potius rogas q̄ existis aliquem peritis: studiosisq; uiris: quos adhibere in consiliū iudicaturi soletis? Tū illi ita ego respondi. Si aut de uetere inq̄ iure: aut recepto: aut cōtrouerso: aut ambiguo: aut nouo: aut cōstituto discendū esset: issem plane sciscitatum ad istos quos dicis. Sed cū uerborū latinorū sententia: usus ratio exploranda sit: scæuus profecto: & cæcus ai forem: si quū haberem tui copiā: issem magis ad aliū: q̄ ad te. Audi igitur inquit de ratione uerbi quid existimem. Sed eo tamen pacto: ut id facias: nō quod ego de proprietate differuero: sed q̄ in ea re omnium plurimum cōsensu obseruari cognoueris. Non enim uerborū tantum cōmuniū ueræ: atq; propriæ significationes longiore usu mutant: sed legum quoq; ipsarū iussa: cōsensu tacito oblitterantur. Tū deinde differuit me: & plerisq; aliis audientibus: in hunc ferme modū: Quū dies inquit ita præfinita est: ut iudex in calēdas pronūciat: Occupauit iam hæc omnes opinio nō esse dubiū: quin ante calēdas iure pronūciat. Et in tantū ambigi uideo quod tu quæras: an calendis quoq; iure pronūciat. Ipsū autem uerbū sic proculdubio natū est: atq; ita sese habet: ut quū dicitur intra calēdas: nō alius accipi dies debeat q̄ solæ calēdæ. Nā tres istæ uoces: intra: citra: ultra: quibus certi locorū fines demōstrant. singularibus apud ueteres syllabis appellabant: in: cis: uis. Eæ deinde particulæ: quoniam paruo: exiguoq; sonitu obscurius promebant: addita est tribus omnibus eadē syllaba: & quod dicebatur: cis tiberim: & uis tiberis: dici cœptum

Sequens

Sitca Citra Ultra
Intra
calēdas

dici co
syllaba
bus c
ti dixi
dicit al
das: se
qui iul
facit. N
pta uu
citra ca
an calē
dium
qua: c
scite p
priusq
ista: qu
fisse. E
condi
tra oce
ras em
pōt: qu
ficare
pitiu
posui
ocean
cū scri
intra e
ocean
dij: u
nibus
hercle
naris f
ad Ser
dicunt
sui. Se
hanc r
modu
ciam:
re id u
cturū
lum: &
sic dic

dici cōceptum est citra tiberim: & ultra tiberim. Item q̄ erat in accedēte eadem syllaba intra factum est. Sunt ergo hęc oīa quasi cōtermina iunctis inter se finibus cohærētia: intra oppidū: ultra oppidū: citra oppidum. ex quibus intra sicuti dixi: in significat. Nam qui dicit intra oppidū: intra cubiculū: intra ferias: nō dicit aliud: q̄ in oppido: in cubiculo: in feriis. Intra calendas igit̄: nō ante calendas: sed in calēdis. i. eo ipso die quo calendæ sunt. Itaq; s̄m uerbi ipsius rōnem qui iussus est: intra calendas pnūciare: nisi calēdis pnūciat: cōtra iussum uocis facit. Nā si ante id fiat: nō intra id pnūciat: sed citra. Nescio aut̄ quo pacto recepta uulgo interpretatio est absurdissima: ut intra calēdas significare uideat̄: etiā citra calēdas: & uel ante calēdas. nihil enim ferme interest. Atq; insup dubitat̄: an calēdis pronūciari possit: quādo neq; ultra: neq; citra: sed qd̄ inter hęc medium est: intra calēdas. i. calēdis pronūciādum sit. Sed nimis cōsuetudo uicit: quæ cum oīum domina rerū: tum maxime uerborū est. Ea oīa cum apollinaris scite perq; atq; enucleate disputauisset: tum ego hęc dixi. Cordi inq; mihi fuit: priusq; ad te irem quærere: explorare q;: quonā modo ueteres nostri particula ista: qua de agit̄ usi sint: atq; ita inuenimus Tullium in tertia in Verrem scripsisse. Est aut̄ modo locus intra oceanū iam nullus: neq; tā lōginquus: neq; tā reconditus: quo nō per hęc tēpora nostrorū hoīum libido: iniquasq; puaserit. Intra oceanū dicit cōtra rōnē tuā. Nō enim uult (opinor) dicere in oceano. Terras enim demonstrat oīs: quæ oceano ambiunt̄: ad quas a nostris hoibus adiri pōt: quæ sunt citra oceanum: nō in oceano. Neq; enim uideri pōt insulas significare nescio quas: quæ penitus esse intra æquora ipsa oceani dicunt̄. Tūc Sulpitius Apollinaris renidens: nō nimis hercule inargute inquit: nec incallide opposuisti hoc Tullianum: sed Cicero intra oceanum: nō ut tu interpretare citra oceanum dixit. Quid enim pōt dici citra oceanū esse: cum undiq; oceanus circūscribat omnis terras: & ambiat? Nā citra quod est: id extra est. Qui aut̄ pōt intra esse dici: quod extra est? Sed si ex una tm̄ parte orbis oceanus foret: citra oceanum esse dici pōt uel ante oceanum. Cum uero oīs terras omnifariā & undiq; uersum circūfluat: nihil citra eum est: sed undarū illius ambitu terris omnibus cōuallatis: in medio eius sunt oīa: quæ intra oras eius inclusa sunt. Sicuti hercle sol nō citra cælum uertit̄: sed in cælo: & intra cælum. Hęc tunc Apollinaris scite: acuteq; dicere uisus est. Sed postea in libro. M. Tullii epistolarum ad Ser. Sulpitium sic dictum esse inuenimus: intra modum: ut intra calendas dicunt: qui dicere citra calendas uolunt. Verba hęc Ciceronis sunt quæ apposui. Sed tamen quoniam effugit̄ eius occasionem: qui fortasse arbitraretur: me hanc rem ip̄erite nō putare: si p̄petuo tacerē: modice hoc faciā. Aut etiam intra modum: ut & illius uoluntati: & meis studiis seruiam. Modice dixerat hoc faciā: id est cum modo æquo: & pari. Deinde quasi hoc displiceret: & corrigere id uellet: addidit. Aut etiam intra modum: per quod minus sese ostēdit id facturū esse: q̄ quod fieri modice uideretur. i. nō ad ip̄m modū: sed retro paululum: & citra modū. In orōne etiā quā pro P. Sestio scripsit intra montē Tauro sic dicit: ut nō signifi cet in monte tauro: sed usq; ad mōtem taurum cum ipso

Intra modum modice

monte. Verba sunt hæc ipsius. M. Tullii ex ea quam dixi oratione. Antiochū magnum illum maiores nostri magna: belli contentione: terra: mariq; superatum: intra montē taurum regnare iusserunt. Asiam qua illum mulctarunt: Atalo: ut is in ea regnaret: cōdonarūt. Intra montem iquit taurū regnare iusserūt: quod nō perinde est: ut intra cubiculum dicimus: nisi uideri potest id esse intra montē: quod est intra regiones quæ tauri montis obiectu separant. Nā sicuti qui intra cubiculum est: is nō in cubiculi parietibus: sed intra parietes est: quibus cubiculum includitur qui tamen ipsi quoq; parietes in cubiculo sunt. Ira q; regnat intra montem taurum: non solum in mōte tauro regnat: sed in iis etiā regionibus: quæ tauro monte clauduntur. Nunc igitur secundum istam uerborum. M. Tullii similitudinem: qui iubet intra calendas pronunciare: is & ante calendas: & iipsis calendis iure pronunciare potest. Neque id fit quasi priuilegio quodam insite cōsuetudinis: sed certa rationis obseruatione: quum omne tempus quod calendarum die includitur: intra calendas esse recte dicitur.

¶ Saltem particula quam uim habeat: & quam originem. Cap. XIII

Saltem particula: quā haberet principalem significationem: quæq; uocis istius origo esset quærebamus. Ita enim primitus factam esse apparet: ut quæ uideatur: sicuti quædam supplementa. orationis temere: & incondite assumptæ. Atq; erat q; diceret legisse se in grammaticis commentariis. P. Nigidii: saltem ex eo dictum: quod esset: si aliter. idque ipsum dici solitum per defectionem. Nam plenam esse sententiam: si aliter non potest. Sed id nos in iisdem commentariis Nigidii: quum nos non (opinor) incuriose legissemus nusq; inuenimus. Videntur autem uerba ista: Si aliter non potest: a significatione quidem uoculæ huius: de qua quærimus: non abhorrere. Sed tot uerba tamen in paucissimas litteras cludere: improbe cuiusdam subtilitatis est. Fuit etiam qui diceret homo in libris: atq; in litteris assiduus. Saltem sibi dictum uideri. u. media littera extrita. Salutem enim ante dictum: quod nos saltem diceremus. Nam quum alia quædam petita: & non impetrata sunt: Tum solemus inquit: quasi extremum aliquid penituri: quod negari minime: debeat dicere: hoc saltem fieri: aut dari: oportere. tanq; salutem postremo petentes: q; & impetrari certe & obtineri sit æquissimum. Sed hoc itidem non illepide quidem fictum nimis tamen esse uidetur commenticium. Censuimus igitur amplius quærendum.

¶ Quod Sisenna in libris historiarum aduerbii huiuscemodi sæpenumero usus est celatim: uelitatim: saltuatim. Cap. XV.

Quam lectitaremus historiā Sisennæ assidue huiuscemodi figuræ aduerbia i orōne eius aīaduertim? cuiusmodi sunt hæc: cursum: pperati: celatim: uelitati: saltuatim. Ex qbus duo priā: q; sūt notiora exēplis nō idigebant. Reliqua in historiarum sexto sic scripta sunt. Quammaxime celatim poterat in insidiis suos disponit. Item alio in loco. Nos una æstate in asia: & græcia litteris gesta: iccirco continentia mandauimus: ne uelitatim aut saltuatim scribendo: lectorū animos impediremus.

Auli Gellii

Saltem

Aduerbia
in im

In Sim

AVLI

Inqui
niantarū.
an idem

& duas
& natura
deat: ali
rōne: dix
& ordo:
tum clau
μλ xεu v
Nene ob
Nihil aū
dē pōt r
tra fatū p
mittēdu
cum ho
Nam qu
Tāq in
Demof
te signi
est in or
γονεῦσι ve
δ δλ xεu τῆ
Nam q
manet
occur
multo a
& spon
fatalis: